

YkemaNieuws

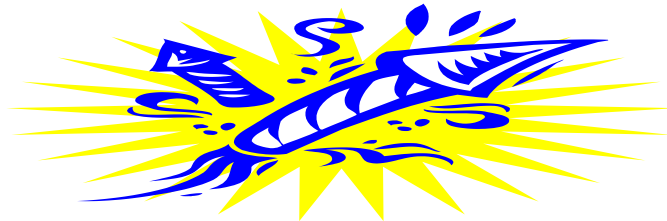

Familiewapen Ykema/Ijkema

Nieuwsbrief
Van de
Commissie stamboomonderzoek
Familie Ykema/Ijkema
(Wymbritseradeel)

Nieuwsbrief nr. 11
2005/2006

datum: winter

Een Gelukkig 2006

1. Van de redactie.

Beste familieleden en abonnees

Bij het begin van het zesde verschijningsjaar van YkemaNieuws, wensen de leden van de 'Commissie Ykema' jullie een gelukkig 2006 toe. Zelf hopen we vol goede moed in het komende jaar weer een aantal stappen te kunnen zetten in de eindfase van het familieboek.

2. Abonnementen.

Binnenkort hopen we van jullie de bijdrage voor 2006 te ontvangen. Onze penningmeester Marten Ykema heeft een uitdraai gemaakt van de tot heden gedane betalingen. Er zijn helaas weer een aantal abonnees, die de contributie van dit afgelopen jaar niet voldeden. Dit graag alsnog goedmaken, tegelijk met de vooruitbetaling van het abonnement van 2006. Het onprettige alternatief is dat we dan tzt. de achterblijvers weer persoonlijk aan het jasje moeten trekken. Dat gedoe willen we graag met jullie medewerking zien te voorkomen. Een goed beleid lijkt ons om bij twijfel, voor de zekerheid maar te betalen. Het gaat om het luttele bedrag van 2.50 euro tenslotte.

Om uit de kosten te komen, kunnen we er niet onderuit om het abonnement met ingang van dit jaar van 2.50 naar **3 euro** te verhogen. Voor achterblijvers wordt dat dus 2.50+3.00 euro is **5.50 euro**.

Graag jullie aller medewerking in deze belangrijke kwestie! Betalingen worden met belangstelling tegemoet gezien op banknr. **963274309** tnv. **Ykema M. E., Ede.** Onder vermelding van: 'YkemaNieuws' Vriendelijk dank!.

3. Wederwaardigheden van enkele Ykema's en verwanten in de jaren 1940-1945.

In de vorige YkemaNieuws hebben we in verband met de 60ste viering van het einde van de Tweede Wereldoorlog, aandacht geschonken aan oorlogshandelingen, waarin Wymbrits Ykema's betrokken raakten en waarbij twee van hen in de strijd tegen Hitler- Duitsland, het leven lieten. Als vervolg daarop lijkt het nuttig om ook over de sombere tijd van de Duitse bezetting een aantal vermeldenswaardige belevenissen te beschrijven van Ykema's en aanverwanten. De hierna beschreven voorvallen speelden zich alle af in 1945, het laatste oorlogsjaar. In het eerste verhaal gaat het om gebeurtenissen waar personen uit de Harmentak en aanverwanten bij betrokken raakten. In

het tweede verhaal zijn enkele belevenissen van een gezin uit de Johannestak beschreven. In het derde verhaal komen persoonlijke ervaringen van de redacteur (Theodorustak) aan bod.

3.1 Angstige uren in Sandfirden.

Bij het krieken van de dag op donderdag 8 februari 1945, rukte een legertje van naar schatting 100 Duitse soldaten vanuit Oudega op naar het vredige mini-dorpje Sandfirden en het westelijk daarvan gelegen weidegebied, De Hoek, dat als een schiereiland ingeklemd ligt tussen het merengebied van de Oudegaaster – en Vlakke Brekken en Het Hop en Ringwiel. Vanuit Oudega voeren rubberbootjes uit om de Brekken te controleren. In korte tijd had de meute Sandfirden en de omringende boerderijen en arbeiderswoningen bereikt en onder controle.

Op zoek naar wapens.

Voor enkele ingewijden kwam deze invasie niet onverwacht en de bedoeling was bij hen ook duidelijk. Het was de Duitsers te doen om de weggestopte wapens te vinden, die bij nacht door geallieerde vliegtuigen waren gedropt om de militaire tak van de ondergrondse verzetsbeweging, de BS (Binnenlandse Strijdkrachten) te bewapenen. Enkele dagen daarvoor waren twee kopstukken van het Friese verzet in de Zuidwesthoek van Friesland, door de Duitsers gevangen genomen en het gevaar dat ze, als gevolg van de door de Duitse Gestapo (Geheime Staats Polizei) toegepaste martelpraktijken, door zouden slaan was levensgroot. Het bange vermoeden bleek maar al te waar.

De wapens waren verstoppt in de boerderij van de familie Reitsma aan de Vlakke Brekken ca. 200 meter noordelijk van de Ykemaplaats. Na de arrestaties waren ze daar zo snel mogelijk weggehaald en opgeslagen op de zolder van de lagere school van meester Jan Piebinga in Oudega.

Op de Ykema-boerderij op de De Hoek aan de Vlakke Brekken woonde destijds de weduwe van Yke Pieters Ykema, Dirkje Hylkema en 4 van haar 5 kinderen: de meisjes, Jetske en Trijntje en de jongens Pieter en Ygram. Een broer van de boerin assisteerde haar bij het boeren. Dochter Anne was de deur al uit. Jetske was die dag bij deze getrouwde zuster. Het gezin zat na melkerstijd aan de broodtafel in de keuken, toen moeder Dirkje, naar buiten kijkend, tot haar grote schrik, in de verte op de weg van Oudega naar Sandfirden het legertje Duitse soldaten, de meeste op de fiets, aan zag komen.

Joods gezin.

Circa 50 meter noordelijk van de Ykema-boerderij stond een dubbele arbeiderswoning aan de Brekken. De ene helft werd bewoond door het gezin van Siemen van Berkum en echtgenote Trijntje Meinderts Ykema en hun 6 kinderen: Jan, Meindert, Sietske Elisabeth, Hans, Gorrit en Gorritje. Moeder Trijntje was een oomzegger van wijlen Yke Pieters Ykema van de naastliggende boerderij. In de andere helft van het huisje was het joodse gezin Van Kollem ondergebracht. Man, vrouw en een zoon van een jaar of veertien. Voor de kinderen Van Bekkum waren het 'evacuees uit Amsterdam'. Ze waren daar gekomen door bemiddeling van de ondergrondse van Oudega.

Een gelukkige omstandigheid was, dat de weg van Sandfirden naar de boerderijen aan de Brekken destijds onverhard was en op dat moment zeer modderig en drassig, wat de opmars van de Duitsers over de laatste 800 meter enigermate ophield. Moeder Ykema stuurde snel de 17-jarige Trijntje naar het huis van de Van Berkums, om daar het joodse gezin te waarschuwen.

Dit drietal, zich van geen gevaar bewust, lag nog te slapen en doodsbenuwd voor de naderende Duitsers, schoten zij zo snel mogelijk in de kleren. Met vluchtkoffertjes in de hand probeerden ze weg te komen naar een klaar liggend roeibootje, toen er in de lucht werd geschoten en ze, onder bedreiging met de dood, moesten blijven staan. Stijf van schrik en lijkleek werden ze opgebracht naar de boerderij van Ykema en daar opgesloten in een van de kamers, waar ze werden ondervraagd.

Ook de bewoners daar werd het vuur na aan de schenen gelegd en de boerderij werd van onder tot boven doorzocht door een legertje van ca. 25 soldaten. Twee mitrailleurposten werden opgesteld langs de oever van de Brekken. Een zeilschip dat richting Workum voer, werd onder vuur genomen, maar verdween uit het schootsveld, zonder geraakt te zijn. Geen verdachte dingen en personen werden aangetroffen bij de familie Ykema. Ze werden daar niets wijzer. Van het joodse gezin mochten eerst moeder en zoon vertrekken en na een uur of vier onder schot te zijn gehouden, kon ook de doodsbange vader Van Kollem, weer gaan. Veilig keerde hij terug in het onderkomen bij de familie Van Berkum. Daar maakte het gezin op 15 april 1945 zielsgelukkig over de goede afloop van hun onderduiken, de bevrijding van Friesland mee.

Ook moeder Van Berkum en haar gezin beleefden angstige uren. Die hele morgen was er bewaking terwijl een aantal Duitse soldaten alles overhoop haalden in de hoop wapens aan te treffen. Vader Siemen van Bekkum was al die tijd niet aanwezig, omdat hij werkzaam was bij een veehouder onder Oudega. Voor moeder Trijntje Van Berkum-Ykema bestond het gevaar, dat ze in verband met de aanwezigheid van de joodse onderduikers, opgepakt zou worden, waarna ze overgeleverd zou zijn aan de nietsontziende willekeur van de Duitsers. Tegen twaalfen werd het beleg opgeheven en vertrokken ze. Gelukkig liep het ook voor het gezin Van Berkum goed af.

Munitietrein de lucht in.

Bang om het hart werd het de familie Van Kollem nog een keer als gevolg van een spectaculaire sabotagedaad van verzetsmensen uit Oudega en omgeving. Op donderdag 12 april, drie dagen voor de bevrijding van Friesland, lieten zij onder Idserdaburen bij de zogenaamde Klompenplaats, in een flauwe bocht van de spoorlijn Sneek-Staveren, een munitietrein die onderweg was naar Staveren, ontsporen. Toen de trein daarna door Engelse jagers onder vuur werd genomen, vloog hij met ooverdovende knallen de lucht in.

Vader van Kollem vreesde voor een nieuwe razzia en represailles. Elders in Friesland zijn na sabotagedaden vlak voor de bevrijding, nog enkele tientallen willekeurige gevangen genomen burgers door de nerveus geworden bezetters om het leven gebracht. Gelukkig bleef een dergelijk wreed optreden Oudega en omgeving bespaard. Oorlogsmoeheid van de Duitse bezetter kan hierbij een rol hebben gespeeld.

De wraak.

Minder goed verging het de burens, de familie Reitsma, man, vrouw en 3 kinderen op hun boerderij. Hier waren de wapens verstopt geweest in een bijgebouw en de Duitsers wisten precies waar ze moesten zijn. Alleen daar waren ze niet meer. Waar waren ze dan nu?. Sietse Reitsma kon naar waarheid zeggen dat hij dat niet wist. Veiligheidshalve hadden de verzetsmensen hem daarover niet ingelicht. Niet tevreden met zijn antwoord werd hij in aanwezigheid van zijn vrouw verschillende keren tot bloedens toe afgeranseld. Tenslotte werd hij meegenomen naar het politiebureau van Sneek, waar de Duitse Gestapo nog wel wat methodes achter de hand zou hebben, om hem aan de praat te krijgen. Voor hij werd weggevoerd werd hij nog gedwongen om een vers gedolven graf van een lid van de familie Oppewal op het kerkhof van Sandfirden weer open te graven, waarna de kist met het stoffelijk overschot erin, door de Duitsers werd geopend en geïnspecteerd.

Toen Reitsma op het politiebureau in Sneek arriveerde, was dat al vol met gearresteerde verzetsmensen. Voordat deze mensen met de gevreesde methoden van de Gestapo aan de praat gebracht konden worden, werden ze allemaal, 4 dagen nadat Reitsma was gearresteerd, door een gedurfde actie van de ondergrondse, bevrijd. Mevrouw Reitsma, daarvan niet op de hoogte, wilde haar man op gaan zoeken in zijn cel. Zij werd toen ze daar aankwam, prompt gearresteerd en opgesloten in de cel, die haar man net leeg had achtergelaten. Een dag of tien later mocht ook zij gaan. Naar huis kon ze niet. In hun woede over het mislukken van de zoekactie naar wapens hadden de Duitsers als wraakactie hun boerderij aan de Brekken platgebrand. Reitsma en zijn gezin beleefden gezond de bevrijding van Friesland op 15 april 1945.

Dwargarbeider in Drente.

Na 4 bange uren voor de Sandfirdenaren werd om ongeveer 12 uur de actie beëindigd. De zoektocht naar wapens had niets opgeleverd. De oogst beperkte zich, behalve buitgemaakt spek en vlees voor de hongerige soldaten, tot de vangst van een vijftal in hun schuilplaatsen of in de rietkraag langs de oevers aangetroffen onderduikers, jongemannen die aan de 'Arbeitseinsatz' (de gedwongen tewerkstelling in de Duitse oorlogsindustrie), probeerden te ontkomen. De Duitser bezetter kon ze goed gebruiken. Ze werden als dwargarbeider tewerkgesteld in Drente voor de aanleg van loopgraven, waarmee de Duitsers de oprukkende geallieerden wilden tegenhouden..

Een van de jongemannen die werd opgepakt, hoewel geen onderduiker, was de 17-jarige Meine Pieters Ykema, ver familielid van de Ykema's aan de Vlakke Brekken en van Trijntje van Berkum-Ykema. Hij woonde bij het kerkje van Sandfirden samen met vader Yke Meinderts Ykema, moeder Beeuw Bouma, broer Jentje en zusje Jeltje. De bijna 2 meter lange 'grutte' Meine had zich voor de Duitsers verstopt in zijn schuilplaats in de kelder van hun boerderij, maar werd ontdekt. "Du Lange komm mit" beet de Duitser die hem ontdekte hem toe.

Zijn vader Yke Meinderts Ykema werd razend, toen hij zag dat zijn zoon door de Duitsers zou worden afgevoerd en pakte een 'spitlodde' (scherpe spade) om daarmee de Duitsers te lijf te gaan. Zijn buurman hield hem tegen en wist hem tot bedaren te brengen, zodat verder onheil werd voorkomen.

Meine werd met enkele anderen, waaronder Reitsma, onder bewaking tegen de muur van de kerk van Sandfirden gezet en onder schot gehouden tot de actie was afgelopen. Daarna werd het groepje in een overvalwagen afgevoerd naar Sneek. Reitsma bleef zoals gezegd, daar achter in het politiebureau. Meine en de anderen werden naar Leeuwarden getransporteerd. Hij zat daar met 20 man opgesloten in een benauwde ruimte met één wc-pot in de hoek. Via Groningen kwam Meine terecht in het interneringskamp Port Natal bij Assen. Van daaruit werd hij tewerkgesteld als dwangarbeider bij Smilde om daar loopgraven te graven.

Na enkele weken werd een grote groep dwangarbeiders met boten en onder bewaking op transport gesteld richting Duitsland. Bij Erica onder Emmen ging het gezelschap van boord en zette zich te voet in beweging, richting Emmen. Tijdens deze voettocht wisten Meine en twee lotgenoten uit de lange stoet van ondervoede en sjofele gevangenen te ontsnappen. Ze doken onder in de kelder van een behulpzame winkelier. Via de pastoor kregen ze een onderduikadres. Als gevolg van de ontberingen en onhygiënische omstandigheden waaronder Meine had moeten werken, werd hij ernstig ziek. Hij kreeg difteritis, had verlamingsverschijnselen en werd opgenomen in een noodhospitaal in Coevorden. Na de bevrijding van het Noorden reisde hij per ambulance naar het ziekenhuis in Sneek. Pas in de herfst van 1945 kwam hij, gezond verklaard, weer thuis.

Triest was het lot van de 17 lentes jonge Trijntje Ykema van de Sandfirderhoek, het meisje dat de joodse familie had gewaarschuwd. Enkele dagen na de Duitse overval werd ze ernstig ziek. Ook zij kreeg difteritis en is aan deze besmettelijke ziekte, waartegen destijds niet ingeënt kon worden, en die in de oorlog vele slachtoffers maakte, al snel bezweken. Al op 25 februari 1945 stierf ze. De vreugde van de bevrijding op 15 april kon de pijn van dit droeve verlies voor het gezin van de weduwe Ykema aan de Vlakke Brekken niet wegnemen.

Het wonder van de Sanfirderhoek.

Opvallend is, dat ondanks het mislukken van de actie, de woede van de Duitsers daarover zich niet gericht heeft op het joodse gezin, dat na eerst gevangen te zijn geweest, verder met rust werd gelaten. Volgens de door de Nazi's van overheidswege gedicteerde Duitse rassenwetten was het 'normaal' geweest dat ze waren opgepakt en via doorgangskamp Westerbork in Drente als nietswaardige 'Untermenschen' ter vernietiging waren afgevoerd naar een kamp in Duitsland of Polen. Op deze wijze werden ca. 105.000 Nederlandse joden uit de samenleving verwijderd. Slechts ca. 5000 van hen keerden na de oorlog levend terug.

Ook mensen die de moed hadden om joodse medeburgers te verbergen, of daarbij hielpen, liepen grote risico's. Bij ontdekking (vaak door verraad) werden ze opgepakt en kwamen meestal in een concentratiekamp terecht. Velen overleefden dat niet.

We kunnen er naar gissen waarom de Duitsers hier in dit geval zo 'menselijk' optraden. Had het misschien te maken met de fase waarin de oorlog op dat moment verkeerde? De geallieerde legers kwamen voor de Duitsers angstig dichtbij en mogelijk voelde de Duitse commandant er weinig voor zijn vingers nog te branden aan een misdaad tegen de menselijkheid, die hem na de oorlog zuur zou kunnen opbreken.

Wat ook van invloed kan zijn geweest is het feit dat de Duitse autoriteiten in Nederland in najaar 1944 aan hun bloeddorstige bazen in Berlijn rapporteerden dat Nederland 'Judenfrei' was. Praktisch de hele populatie aan joodse Nederlanders was toen al via Westerbork naar de vernietigingskampen afgevoerd. Misschien dat daardoor de jacht naar joodse onderduikers ook minder 'urgent' en dientengevolge minder fanatiek werd, waardoor de Duitse commandant zonder al te veel persoonlijk risico, net kon doen of zijn neus bloedde? Het blijft gissen. Belangrijk is het feit dat het gezin niets overkwam. Met hen overleefden naar schatting ca. 2000 joodse onderduikers in Friesland de oorlog.

De laatste trein met menselijke wezens in beestenwagens was vertrokken op 15 september 1944. Het was een enkele reis van Westerbork naar Bergen Belsen. Een van de ongelukkige 'passagiers' was Anne Frank.

Cor Bakker.

Bronnen.

Walinga, Johannes: *Tussen Brek en Skuttel. Historie van de dorpen Oudega, Idzega en Sandfirden*. 1980, Lykele Jansma, Buitenpost.

Wijbinga, P.: *Bezettingstijd in Friesland (III)*. 1995, De Tille Leeuwarden.

Internet.: Diverse bronnen.

Met dank voor de aanvullende informatie aan de heren:

Hans van Berkum, Putten.
Meine Ykema, Sandfirden
Pieter Ykema, Oudega.

Voor mogelijke opmerkingen, aanvullingen, correcties etc.aangaande dit verhaal houd ik me van harte aanbevolen. CB.

Opmerkingen bij de foto op de achterkant.

De foto is een zwart/wit kopie van een kleurenfoto. De naam van de fotograaf is mij niet bekend. Hij is gemaakt boven de Vlakke Brekken, richting Sandfirden en Oudega. Op de voorgrond aan De Brekken, de Ykema-boerderij. Dit is nu de kampeerboerderij van Ygram Ykema en zijn gezin. Helemaal links en links van de bomen, aan het water is nog een stukje van de woning te zien, waarin de familie van Berkum woonde en het joodse gezin Van Kollem. Het huis wordt nu gebruikt als recreatiewoning. Op de foto, ca. 5 cm boven deze woning staat een schuurtje. Hier verder naar links buiten de foto stond op hetzelfde perceel de boerderij van Reitsma. Het schuurtje is blijven staan nadat de boerderij was afgebrand. Mogelijk dat dit het bijgebouw was, waarin de wapens waren verborgen.

Van hier schuin rechts naar boven staat de boerderij, die Reitsma na de oorlog liet bouwen, net buiten Sandfirden. Vaag is daarachter het torentje van de kerk te onderscheiden. De boerderij tussen Sandfirden en de Brekken is in 1866 voor Taede Harmens Ykema gebouwd en na diens dood in andere handen overgegaan. Een derde Ykemaboerderij (met witte silo) is 1927 tegen de westkant van Sandfirden aan gebouwd door Meindert Pieters Ykema. Daar woont nu zijn kleinzoon Meinder Pieters Ykema, varkensboer in ruste. Verder woont in Sandfirden nog bovengenoemde 'grutte' Meine Ykema, een verre achterneef. Rechtsboven Sandfirden, bij de pijl ligt de buurtschap De Band. Linksboven ligt aan de horizon Oudega. Vaag, als een donkere streep is hier en daar de weg Oudega, De Band, Sandfirden te zien, waarlangs de Duitsers aan kwamen stormen (zie ook het kaartje in YkemaNieuws nr.5.).

Het gebied, Sandfirdelhoek, Sandfirden, De Band is **historische grond** van de Wymbrits.Ykema's. Op De Band nr.6 (nu huisnr. 10, zie pijl) woonde rond 1500 de eerst bekende voorvader, in directe mannelijke lijn, de eigenerfde boer, Buwa Wabbaz. Nazaten van hem boerden op De Band en op De Hoek. Sinds 1827, toen Harmen Ykes Ykema de boerderij aan de Brekken kocht op de Sandfirdelhoek, wonen telgen uit de Harmentak bij en in Sandfirden.

3.2 Van Amsterdam naar Arnhem.

Het gezin van Johannes Aurelius Ykema en Antje Efdé met de kinderen Aurelius (Rely) en Johanna(Joke) woonde gedurende de oorlogsjaren in Amsterdam. Op de zondagmiddag van 26 november 1944 werd het gezin opgeschrikt door laag overvliegende Engelse bommenwerpers, gevolgd door luide explosies, die de ramen in de sponningen deed rammelen. Aan het geweld te horen kon het niet veraf zijn. Het bleek dat de Engelsens een precisie bombardement hadden uitgevoerd op het hoofdkwartier van de SD (Sicherheidsdienst) in Amsterdam in de Euterpestraat (tegenwoordig Gerrit van der Veen straat). De SD was belast met het verwijderen van de joodse burgers uit de samenleving. In de school was een archief met de namen van duizenden joden en verzetsmensen.

Nieuwsgierig ging de negenjarige Rely de volgende dag samen met een vriendje kijken naar de aangerichte ravage. Een van de bommen was dwars door de hoge muur van de school gegaan en had daar een groot gat geslagen. De dossiers lagen overal verspreid in en rondom het gat en op straat. Ook een tweede schoolgebouw tegenover de eerste lag geheel in puin. Ook hierin was een Duitse organisatie gevestigd. Rely en zijn vriendje wisten een houten deur buit te maken. Hout moest in die tijd de kachel brandende houden, omdat er geen andere brandstof voorhanden was. Zo werden heel wat bomen voortijdig omgezaagd en leegstaande panden ontdaan van alles wat wilde branden. Helaas voor de apetrotsse vriendjes werden ze onderweg naar huis met hun pas veroverde buit aangehouden door een politiemann. Ze moesten mee naar het bureau aan de Olympiaweg. Daar werd gezegd dat ze eigenlijk wegens diefstal de cel in moesten, maar als ze beloofden dat het niet weer zou gebeuren mochten ze gaan. Blij dat ze er zo af kwamen, spurten de jongens naar huis. De deur is ongetwijfeld in de kachel van het bureau terecht gekomen.

Toen Rely thuis in geuren en kleuren zijn verhaal deed, waren ze er daar tot zijn teleurstelling, helemaal niet blij mee. De reden daarvoor hoorde hij pas na de oorlog: Vader Johannes werkte bij de voedselvoorziening en in die functie leverde hij regelmatig bonkaarten voor onderduikers aan de ondergrondse. De activiteiten van zoonlief mochten niet leiden tot ongewenste bezoek van (Duitse) politie!

Vlak na dit voorval was er voor Rely gelegenheid om met iemand uit Friesland, (herkenbaar aan zijn zwarte klompen) mee over de Afsluitdijk naar Friesland te reizen, naar pake en beppe in Akkrum. Voor

het gezin betekende dit een eter minder, en Rely had het geluk, dat de ontberingen van de op handen zijnde "hongerwinter" in Amsterdam aan hem voorbij gingen. In Friesland was genoeg te eten.

Na de bevrijding van Nederland verhuisde het gezin in juli 1945 van Amsterdam naar Arnhem. In een open vrachtwagen, ander vervoer was toen nog niet voorhanden. Arnhem was toen een zwaar beschadigde, door de bezetter leeggeroofde stad. In September 1944, toen de geallieerden, na de luchtlandingen, de slag om Arnhem hadden verloren, was Arnhem door de Duitsers tot oorlogsgebied verklaard. Alle bewoners werden gedwongen de stad te verlaten en moesten elders in het land als evacu  onderdak zien te vinden. De familie Johannes Ykema kwam, in deze nog bijna lege stad, te wonen aan de Pontanuslaan, in de buurt van het Sonsbeekpark.

Toen het gezin van Johannes in Arnhem kwam, was langzamerhand de terugkomst van de bewoners op gang gekomen en moest ook de voedselvoorziening worden geregeld. Het Bedrijfschap voor de Zuivel, de toenmalige werkgever van Johannes, werd belast met de melkvoorziening. De melkfabriek naast de Rijnbrug (de brug die te ver was) lag in puin, al het ventmateriaal voor de melkhandel was verdwenen. Met veel georganiseer en improvisatie en met hulp van zuivelfabrieken op de Veluwe en de Achterhoek, kwam geleidelijk aan de zaak weer op gang.

In de bossen rond Arnhem was als gevolg van de hevige gevechten een grote hoeveelheid aan ongebruikte munitie achtergebleven. Met name jongens struinden de bossen af naar wapentuig en deden er gevaarlijke spelletjes mee. Hiermee zijn heel wat ongelukken gebeurd. Ook de 11 jarige Rely bezondigde zich, aan het zoeken naar oorlogsmaterieel. Gelukkig zonder kwalijke gevolgen. In 1950, toen het leven in Arnhem zijn normale loop weer had genomen, verhuisde het gezin naar Leeuwarden.

Bronnen:

Rely Ykema

Johanenes Ykema. De levensloop etc. van Johannes Ykes Ykema (1822-1891)

3.3 Emile, de Pool.

In het vroege voorjaar van 1945 waren in de boerderij van Draaisma op het Tsjard onder Wirdum (Fr.), twee onderduikers. De ene was een 'normale' onderduiker, een jonge vent die het vertikte om voor de Duitsers te werken, de andere was een zwijgzame, wat oudere man, die daar administratief werk voor de ondergrondse deed.. Ruurd Draisma was meer koopman dan boer, het boeren liet hij over aan zijn vrouw Marte Hemminga. Zij stond haar mannetje en was zo sterk als een beer. In haar jeugd was ze een vermaard kortebaanjster. Er waren twee kinderen, de teeners Jaap en Anne. De zoon zat in Leeuwarden op de HBS, Hij bleef echter thuis, om niet het risico te lopen opgepakt te worden voor tewerkstelling in Duitsland. Vaste arbeider was Eelke Bakker. Hij was de man van Trijntje Ykema.

Op een avond in begin maart kwam een kletsdoornatte, dood nerveuze, een vreemde taal sprekende, jongeman aan de deur bij Draisma. Hij bleek een gevluichte Poolse krijgsgevangene te zijn. Hij werkte met lotgenoten als dwangarbeider aan de spoorbaan Leeuwarden - Heerenveen. Van het dubbelspoor werd door de Duitsers enkelspoor gemaakt. De geroofde spoorrails gingen naar Duitsland om er tanks en ander oorlogstuig van te maken.

De Pool had bij de invallende duisternis kans gezien om aan de aandacht van zijn bewakers te ontsnappen. Hij had zich in een sloot verstopt en het op een lopen gezet toen het gezelschap was vertrokken en was zo op de boerderij van Draaisma terechtgekomen, hemelsbreed ca. 800 meter van de spoorbaan. Hij werd in kleren van de boer gestoken. Voor het eerst sinds lange tijd kon hij zijn maag weer vol eten. Hij kon daar blijven en kreeg, voor als het nodig mocht zijn, een schuilplaats boven de kalveren in het 'keallehok'.

Enkele dagen later werd de boer verplicht een Duitse Feldweibel van de Wehrmacht met een vijftal soldaten in te kwartieren. Zo gebeurde het dat een groepje sjofele soldaten, gezeten op een gevorderde boerenwagen en dito paard het erf op kwam rijden. Wat nu met de Poolse onderduiker? Voor de aanwezigheid van de andere twee onderduikers was wel een plausibele verklaring te bedenken, maar iemand die alleen maar Pools sprak zou bij ontdekking onmiddellijk de klos zijn, met alle nare gevolgen voor hem en de bewoners. Voor hem moest een ander onderkomen worden gezocht.

Toen de Duitsers even weg waren, kwam de Pool boven de kalfjes vandaan en werd als vermomming, in het uniform van de wijkverpleegster gestoken. Op een rammelende damesfiets (omafiets) en onder

een wiebelend hoedje, ging het op klaarlichte dag richting Wirdum, een verzetsman als loodsmannetje, op de fiets zo'n 100 meter voor hem uit. Hij werd ondergebracht in het dorp bij de oude moeder van de verzetsman, de weduwe De Jong. Zij woonde op 20 meter afstand van de familie Bakker, in het buurtje bij het kerkhof. Bij haar was hij veilig. Er was een nadeel: De jonge vent kon met het oude mensje geen woord wisselen en in het kleine huisje kwamen de muren al snel op hem af. Weer bracht verzetsman De Jong uitkomst. Hij regelde met Eelke dat de Pool na het invallen van de duisternis voortaan bij de familie Bakker de avond door kon brengen.

Het gezin Bakker bestond uit vader Eelke, moeder Trijntje Ykema en de kinderen Cor, Lolke, Frans en Baukje. Verder woonde pake (opa) Lolke Ykes Ykema (1879- 1959) bij hen in. Daar was in elk geval leven in de brouwerij. Geregeld kwamen er ook jonge mensen over de vloer, zoals Detje Ykema, een halfzuster van Trijntje en onderduiker Jan Ykema, een halfbroer van haar, met zijn verloofde Aaltje Monsma

De Pool, hij had zich de eerste avond voorgesteld als Emile, voelde zich wel thuis in het gezin Bakker, hoewel ook hier de enige gemeenschappelijke taal, gebarentaal was. Hij kreeg al snel een oogje op Detje, maar omdat zij al vaste verkering had, kon daar niet iets moois uit groeien. Trijntje was een muzikale vrouw, die graag mocht zingen. Het was gewoonte geworden, om als de jongelui er waren, de donkere avonden in de nadagen van de oorlog, bij kaarslicht of olielampje, (men moest het destijds zonder elektrisch licht stellen), al zingend door te brengen. Er werden dan liedjes gezongen uit het 'Frysk Lietboek'. Ook 'pake' Lolke deed daar altijd enthousiast aan mee.

Emile, de Pool vond het allemaal prachtig, alleen hij kende de liedjes niet en kon niet lekker meezingen. Totdat hij daar wat op had gevonden. Toen het even stil was hief hij de eerste strofe van de Poolse versie van de 'Internationale' aan, het lied dat oproept tot wereldwijde verbroedering en emancipatie van de arbeidende klasse. "Ontwaakt verworpenen der aarde". Op zijn Pools: "Wyklety, powstan ludu, ziemi" etc. Pake Lolke die de Nederlandse tekst kende, viel direct in en na de eerste verbazing zong of neuriede het hele gezelschap mee. Daarna, tot na de bevrijding van Friesland op 15 april, ging er geen avond voorbij of in huize Bakker werd de Pools/Nederlandse versie van het schone lied ten gehore gebracht.

Onbekend is waar Emile daarna terecht is gekomen. In Engeland waar de Poolse regering in ballingschap zat, of terug bij zijn familie in Polen, waar de Duitse terreur was ingeruild voor de knoet van de Russen? Van hem is niets meer vernomen. Wat bleef is de herinnering. Herinnering ook aan een tijd van verlangen naar vrede en van hoop op een betere wereld...
Cor Bakker.

4. Overleden.

Anke IJkema

Op 24 september 2005 te Blauwhuis. Geboren 4 feb. 1919 te Sandfirden.

Weduwe van Sjouke Abma (overl. 1997).

Zij was een dochter van Meindert Pieters Ykema en een halfzuster van Trijntje van Bekkum –Ykema, bij wie, zoals hier boven beschreven, het joodse gezin gehuisvest was.

5. Diversen.

Promotie.

Op vrijdag 14 oktober 2005, promoveerde aan de universiteit Utrecht, Nynke Leah van Berkum, dochter van Gorrit van Berkum en Trijntje de Boer. Zij is een kleindochter van Siemen van Berkum en Trijntje van Berkum - Ykema van de Sandfirderhoek (zie boven).

Nynke werkte aan haar promotieonderzoek binnen de afdeling Fysiologische Chemie. Haar proefschrift was getiteld: "A protein interaction map for the Mediator transcription complex" (eiwit interacties van het Mediator transcriptie complex). Het behandelt de aanstuurbaarheid van eiwitten binnen de DNA-cellen. Van harte proficiat met deze wetenschappelijke prestatie op het gebied van een voor een leek moeilijk te doorgronden materie!

6. Belangrijke adressen:

Commissievoorzitter: Rely (Aurelius) Ykema. Zuidlaarderweg 12, 9756 CH Glimmen t. 050-4062727. E-mail a.j.ykema@hccnet.nl

Penningmeester/admin. abonnementen: Marten E. Ykema: Jordaensstr. 5 6717 RK Ede. tel.: 0318-635572. E-mail: info@ykemaweb.com (algemeen Ykema adres); marten@ykemaweb.com (persoonlijk adres Marten Ykema).

Abonnement YkemaNieuws: Giro: 963274309 tnv. **Ykema M.E. Ede.** Onder vermelding van:
"YkemaNieuws".

Secretaris/redacteur: Cor Bakker, Redactie YkemaNieuws Geffenstraat 3, 6844 HB Arnhem. Tel. 026-3814234 Email corn.bakker4@freeler.nl of cornelisbakker@hetnet.nl

Reacties, opmerkingen ed. op YkemaNieuws: nieuwsbrief@ykemaweb.com.

Ykema website: www.ykemaweb.com

Copyright: Uit deze YkemaNieuws mag niets worden vermenigvuldigd of voor presentaties of publicaties worden gebruikt zonder schriftelijke toestemming van de redactie en de Commissie Ykema(Wymb.).